

НЕОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Імас Євгеній, Борисова Ольга, Козут Ірина

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотації:

Неолімпійський спорт являє собою прогресивне, динамічно розвиваючийся напрям, що є базисом олімпійського руху, сприяє зміцненню іміджу держав на міжнародній арені, масштабного залучення населення до занять руховою активністю. Протиріччя і проблеми неолімпійських видів є найважливішим та необхідним етапом і джерелом їх розвитку в умовах глобалізації спорту. Неоднорідність структури сучасного спорту обумовлює необхідність аналізу регулювання цивільно-правових відносин між керівними організаціями, спортсменами та іншими суб'єктами для ефективного вирішення організаційних, фінансових, спортивних завдань.

Ключові слова:

система організації та управління спортом, напрями спорту, неолімпійський спорт, міжнародні та національні спортивні федерації, правове регулювання, стратегія розвитку.

Non-Olympic sport is a progressive, dynamic direction, which is the basis of the Olympic movement, promotes state's image in the international arena, involving large-scale population studies to physical activity. The contradictions and problems of non-Olympic kinds of sports are an important and necessary step and the source of their development in the context of globalization of sport. The heterogeneity of the structure of modern sport necessitates analyzes of regulation of civil relations between the governing bodies, athletes and other stakeholders to effectively address organizational, financial, sports challenges.

system of organization and management of sports, directions of sports, non-Olympic sports, international and national sports federations, legal regulation, development strategy.

Неолимпийский спорт представляет собой прогрессивное, динамично развивающееся направление, которое является базисом олимпийского движения, способствует укреплению имиджа государств на международной арене, масштабному вовлечению населения к занятиям двигательной активностью. Противоречия и проблемы неолимпийских видов являются важнейшим и необходимым этапом и источником их развития в условиях глобализации спорта. Неоднородность структуры современного спорта обуславливает необходимость анализа регулирования гражданско-правовых отношений между руководящими организациями, спортсменами и другими субъектами для эффективного решения организационных, финансовых, спортивных задач.

система организации и управления спортом, направления спорта, неолимпийский спорт, международные и национальные спортивные федерации, правовое регулирование, стратегия развития.

Результати дослідження та їх обговорення. Міжнародний спортивний рух разом із уболівальниками охоплює сьогодні більше половини населення світу, що складає близько 4,5 млрд. осіб [5, 10–12]. У структурі сучасного спорту неолімпійський напрям посідає досить вагомe місце (рис.1).

Слід зазначити, що розвиток олімпійського та неолімпійського спорту відбувався майже одночасно. Комплексний характер Олімпійських ігор з можливістю задоволення уподобань широкої глядацької аудиторії, універсальність принципів олімпізму, які перевірені у сприятливих та кризових періодах – все це стимулювало становлення неолімпійського спорту як складової міжнародного спортивного руху.

Пропаганда здорового способу життя, що активно розпочалася у світі у ХХ ст., співробітництво країн у різних сферах діяльності, в тому числі спортивній, збереження національних традицій та популяризація форм рухової активності за межі конкретної країни призвели до бурхливого розвитку неолімпійських видів спорту. За різними джерелами, сьогодні налічується близько 3500 видів рухової активності, значна частина з яких вже має статус «вид спорту» або в перспективі може його отримати. Цей показник у 70 разів перевищує кіль-

II. Науковий напрям

кість видів спорту, що входять до програм Олімпійських ігор [1, 9]. Кількість осіб, які систематично займаються неолімпійськими дисциплінами, мінімум на порядок більша за тих, хто тренуються на всіх рівнях олімпійського спорту (рис. 2).

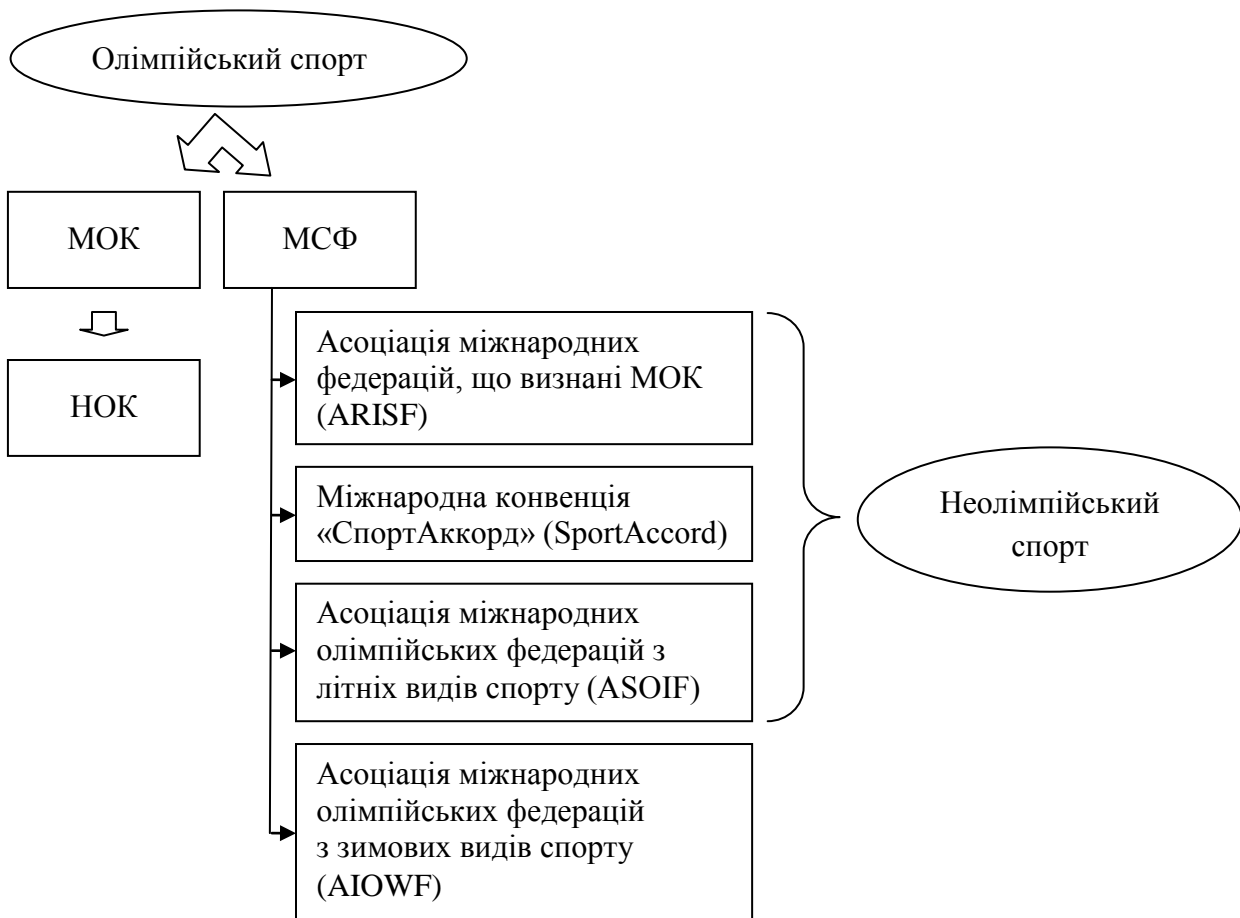

Рис. 1. Олімпійський і неолімпійський спорт у міжнародній системі

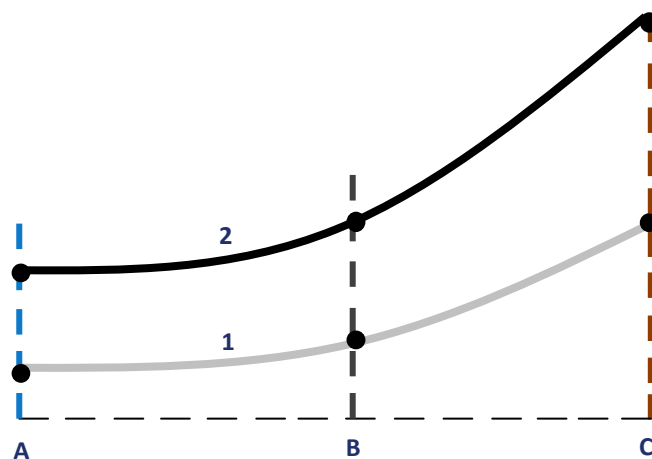

Рис. 2. Співвідношення показників олімпійського (1) та неолімпійського (2) спорту: A – кількість видів спорту; B – кількість видів змагань; C – кількість спортсменів

Постійно зростає й кількість видів спорту, збільшується число змагань у неолімпійському спорті, у тому числі комплексного характеру (табл. 1).

Таблиця 1

Загальні відомості про Всесвітні ігри

№	Дата проведення	Місце проведення (місто, країна)	Кількість		Кількість видів спорту
			спортсменів	країн	
1	25.07–3.08.1981	Санта-Клара (США)	1265	34	16 (14+2)
2	25.07–4.08.1985	Лондон (Англія)	1550	34	24 (20+4)
3	20.07–30.07.1989	Карлсруе (Німеччина)	1965	44	24 (19+5)
4	22.07–1.08.1993	Гаага (Нідерланди)	2275	69	24 (21+3)
5	7.08–17.08.1997	Лахти (Фінляндія)	2600	78	29 (23+6)
6	16.08–26.08.2001	Акіта (Японія)	3200	93	32 (27+5)
7	14.07–24.07.2005	Дуйсбург (Німеччина)	3200	93	37 (31+6)
8	16.07–26.07.2009	Гаосюн (Китай, Тайвань)	3235	90	36 (31+5)
9	25.07–4.08.2013	Калі (Колумбія)	3870	109	37 (32+5)
10	2017	Вроцлав (Польща)			

Сьогодні в неолімпійському спорті сформована багаторівнева міжнародна структура, що об'єднує організації не тільки різних напрямів спорту (олімпійського, неолімпійського, професійного, адаптивного тощо), а й різної спрямованості, які виконують чітко розділені функції (діяльність національних організацій та міжнародних спортивних федерацій) [10–12]. Крім того, у цій структурі відсутній єдиний керівний орган, обов'язки якого частково бере на себе SportAccord, який координує діяльність щодо проведення міжнародних комплексних змагань, як системоутворюючого чинника сучасного неолімпійського спорту (рис. 3).

Міжнародний спортивний рух є невід'ємною частиною сучасного життя суспільства й міждержавних відносин та характеризується інтегративними функціями. Саме адекватність правового регулювання обумовлює ефективність системи організації й управління неолімпійським спортом, а глобалізація спорту визначає формування системи міжнародного права, що має свої напрямки, принципи, джерела тощо. Сьогодні в розвитку спорту беруть участь понад 200 країн світу, кожна з яких відрізняється суспільним і політичним ладом, національними ознаками, правовими та організаційними системами. Фахівці галузі виділяють декілька напрямів діяльності з розвитку спорту, у рамках яких і виникають правові взаємини між суб'єктами права [2–4, 7–8]: участь міжнародних організацій загальної компетенції в міжнародному спортивному русі (ООН, Рада Європи тощо); діяльність міжнародних спортивних організацій, взаємодія їх з національними спортивними структурами (МОК, МСФ та ін.); діяльність держав, національних спортивних організацій, спортсменів та інших внутрішніх суб'єктів у міжнародних спортивних відносинах; організація й проведення міжнародних спортивних змагань, спортивних і спортивно-видовищних заходів, конференцій, симпозіумів; міжнародні трудові й пов'язані з ними відносини в сфері спортивного бізнесу: міжнародний рух трудових ресурсів – трансфер, оренда, інші види переходу спортсменів (тренера) з одного клубу (спортивного товариства) до іншого, а також діяльність спортивних агентів; міжнародна матеріальна підтримка й іноземні інвестиції у сфері спорту; міжнародна комерційна діяльність у спортивній промисловості (організація спільних підприємств, що виробляють товари фізкультурно-спортивного та туристичного призначення, торгівля); відносини, пов'язані з міжнародною охороною прав інтелектуальної власності (права на товарні марки, спортивну й олімпійську символіку, радіо- і телеправа на спортивні заходи); міжнародні податкові відносини у сфері спорту; травматизм, спортивна медицина та страхування у міжнародному спорті; всесвітня антидопінгова політика й протидія застосуванню допінгу; міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю в сфері спортивних відносин; урегулювання міжнародних спортивних суперечок тощо.

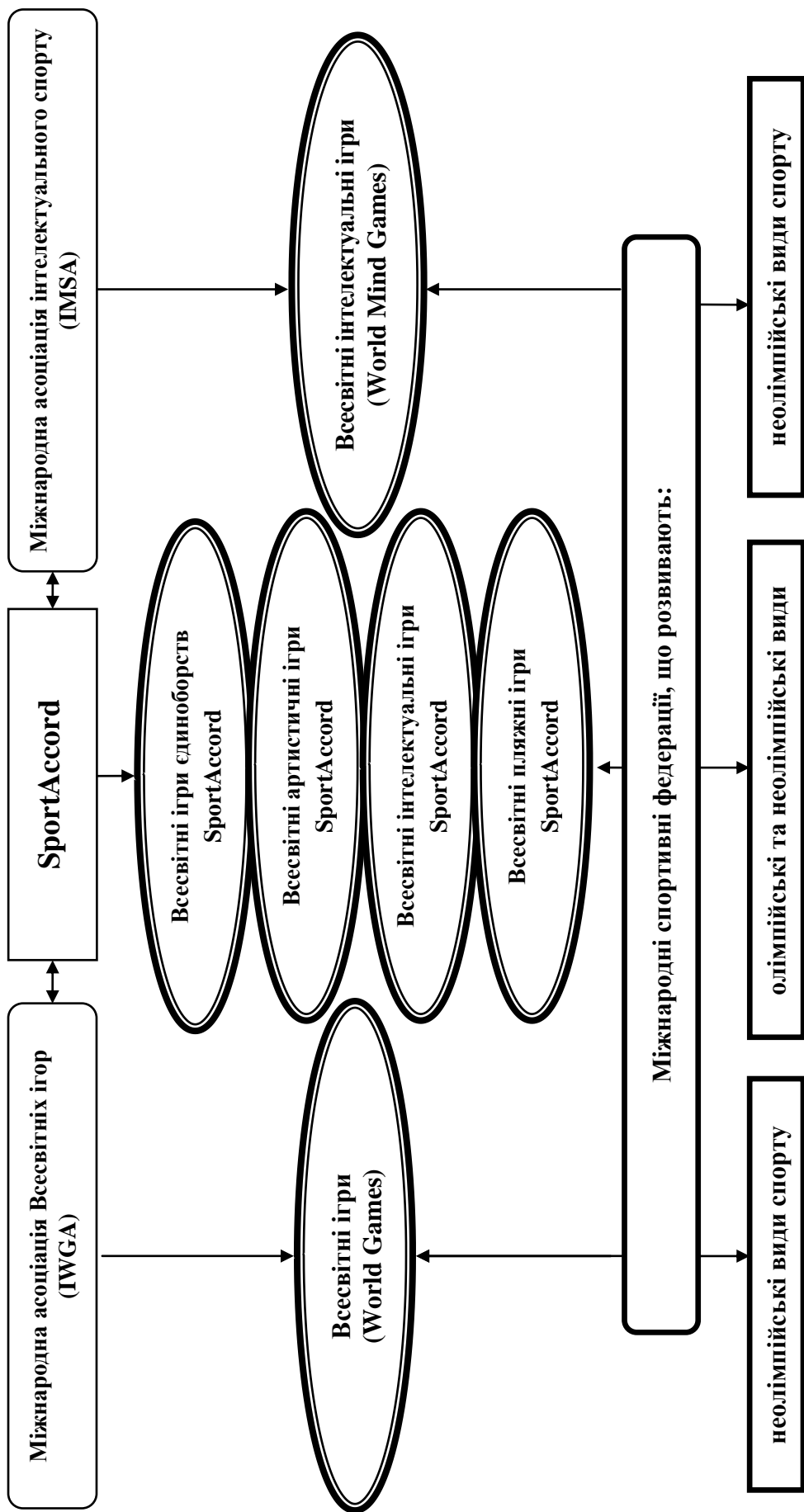

Рис. 3. Організаційна структура сучасного неолімпійського спорту

II. Науковий напрям

Отже, виникає об'єктивна необхідність вирішення завдань оптимального функціонування й розвитку спорту на міжнародному рівні за допомогою організаційно-правових відносин. Для підвищення його ефективності доцільно виділити об'єкт і предмет. Об'єктом виступає неолімпійський спорт на глобальному (міжнародному) і національному (окремих країн-учасниць) рівнях. Як предмет розглядаються: діяльність і поведінка людей – суб'єктів ринку (керівники, функціонери, спортсмени, тренери тощо); відносини між міжнародними й національними, суспільними і державними організаціями різної спрямованості (спортивної, комерційної, наукової, медичної тощо) країн світу (рис. 4).

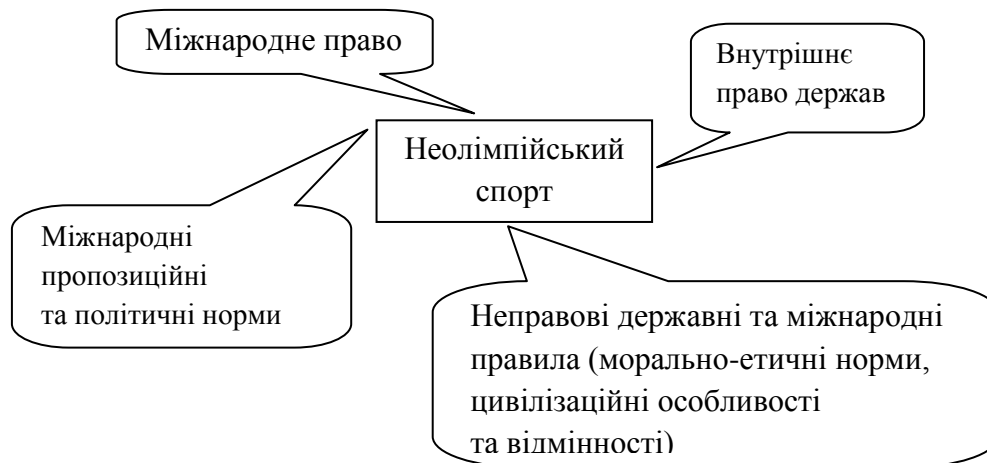

Рис. 4. Елементи нормативного компоненту сучасного неолімпійського спорту

Міжнародні спортивні відносини неоднорідні за своїм характером і можуть бути як внутрішньодержавними, до яких належить міжнародний (іноземний) елемент, так і міждержавними. Це обумовлює застосування норм міжнародного публічного права, які регулюють міждержавні відносини, і міжнародного приватного права, які охоплюють стосунки між приватними особами – організаціями та громадянами різної державної приналежності. У свою чергу, внутрішнє законодавство країни повинне сприяти зміцненню міжнародного спортивного правопорядку.

Аналізуючи неолімпійський спорт, можна констатувати, що визначають його правове поле функціонування на міжнародному рівні такі основні організації: SportAccord, МОК, IWGA і спортивний арбітражний суд (Court of Arbitration in Sport, CAS). Правове регулювання базується на використанні: норм законодавства Швейцарії (що обумовлено знаходженням тут штаб-квартир); конституцій/статутів, інструкцій та директив федерацій і організацій; правил та регламентів проведення змагань та відповідності зазначених документів вимогам, відображеним у відповідних документах; Меморандуму про розуміння; антидопінгового законодавства та відповідності його Всесвітньому антидопінговому Кодексу (World Anti-Doping Code). Крім того, обов'язковим є визнання виняткової сфери повноважень Спортивного арбітражного суду. Згідно зі Статутом (Конституцією), Міжнародна асоціація Всесвітніх ігор IWGA підтримує й розвиває принципи та цінності, що визначені в Олімпійській хартії. Положення чесної гри (fair-play) і чистоти спорту застосовуються й у Всесвітніх іграх. IWGA визнає Всесвітній антидопінговий кодекс і реалізує на практиці його Антидопінгові правила (Anti-Doping Rules) згідно з нормами і стандартами WADA (World Anti-Doping Agency).

Таким чином, організаційно-правовій системі сучасного неолімпійського спорту властиві такі особливості розвитку та функціонування: об'єднання керівними структурами олімпійських і неолімпійських видів спорту; обов'язкове визнання організацій НОК та МОК, а також патронат МОК; співробітництво з олімпійськими структурами; відповідність норма-

II. Науковий напрям

тивних документів вимогам Олімпійської хартії та Всесвітнього антидопінгового кодексу; ідентичність правового регулювання з організаціями олімпійського спорту; ідентичність керівних органів в організаціях; інституалізація і прагнення до єдиного органу, що координує діяльність; вимоги до міжнародних федерацій щодо поширення видів спорту та об'єктивізації суддівства; глобалізація; проведення комплексних ігор та ідентичність їх організації; об'єднання спорту та культури, наявність освітніх програм; реалізація принципів «fair play»; розвиток етноспорту олімпійськими федераціями.

Водночас із виникненням та стрімким поширенням нових видів спорту та форм рухової активності, розвитком «традиційних» неолімпійських видів спорту (ті, які мають давню історію), формуються об'єктивні та природні проблеми, що обумовлюють тенденції розвитку неолімпійського спорту як окремого соціального інституту. Систематизація та умовна класифікація існуючих проблем сучасного неолімпійського спорту сприятимуть їх подальшому глибокому науковому вивченню, аналізу та дозволять знайти адекватні, ефективні методи та засоби їх вирішення чи мінімізації (рис. 5).

Рис. 5. Основні проблеми в неолімпійському спорті

Україна є активним учасником міжнародного спортивного руху, в тому числі і неолімпійського [5–6, 12]. У таблиці 2 систематизовані протиріччя, проблеми та основні шляхи їх вирішення в процесі розвитку неолімпійського спорту в нашій країні.

Таблиця 2

Протиріччя та проблеми розвитку не олімпійського спорту

№ п/п	Основні групи		Основні шляхи щодо їх подолання
	Протиріч	Проблем	
I	Між показниками та іміджем	Організаційно-правові	- Закон про розвиток неолімпійського спорту; - правовий статус; - підготовка та перепідготовка кадрів; - засоби масової інформації (газети, журнали, радіо, телебачення)
II	Між внеском у здоровий спосіб життя та ставленням державних органів	Економічні та матеріально-технічні	- Закон про розвиток неолімпійського спорту; - наукове, медико-біологічне, фізіологічне, психологічне та матеріально-технічне забезпечення; - вдосконалення системи дитячо-юнацького, молодіжного та дорослого спорту; - упорядкування класифікаційних норм.
III	Між декларацією про співробітництво (МОК з IWGA) та їх реалізацією на практиці	Соціально-політичні	- Засоби масової інформації (газети, журнали, радіо, телебачення); - науково-практичні конференції, круглі столи; - громадянська самосвідомість

Проте, розвиток неолімпійського спорту характеризується не тільки розгортанням внутрішніх протиріч, але і постійною взаємодією його з олімпійським рухом. Протиріччя і проблеми неолімпійських видів є найважливішим та необхідним етапом і джерелом їх розвитку в умовах глобалізації спорту.

Висновки й перспективи подальших досліджень.

1. Сучасний неолімпійський спорт – соціокультурне явище, один з напрямків спортивного руху, де реалізуються взаємопов'язані між собою процеси спортивної підготовки, організації та проведення спортивних змагань переважно з тих видів спорту, які не входять до олімпійської програми. Факт існування великої кількості неолімпійських видів спорту, що розвиваються в різних країнах світу, свідчить про масштаби його поширення. Зміцнення здоров'я, вдосконалення рухових здібностей, виховання характеру, визнання в соціумі – такі завдання вирішує цей напрямок спорту, створюючи умови для розвитку фізичних і морально-вольових якостей молодого покоління.

2. Система організації та управління неолімпійським спортом на міжнародному рівні являє собою відкриту систему, що знаходиться на стадії формування, представляє собою багаторівневу структуру, діяльність якої спрямована на організацію та проведення комплексних змагань, координацію діяльності міжнародних спортивних федерацій та інших спортивних організацій, а також розвиток видів спорту у відповідності до ідеалів олімпізму. Внутрішнє законодавство країни має сприяти зміцненню міжнародного спортивного правопорядку, а правове регулювання у країні – це процес впливу держави на суспільні відносини за допомогою юридичних норм (норм права), що базується на предметі й методах правового регулювання. Глобалізація спорту обумовлює формування системи міжнародного права, яка визначає свої напрямки, принципи, джерела тощо.

3. Довгий час неолімпійський спорт знаходився поза увагою науковців. Проте інтенсивний розвиток в останні десятиліття, визнання та підтримка з боку Міжнародного олімпійського комітету свідчать про доцільність аналізу передумов виникнення та становлення неолімпійського спорту як соціального явища, визначення місця і ролі у міжнародному спортивному русі та сучасному суспільстві. Перспективи подальшого розвитку неолімпійського спорту у світі і в Україні багато в чому залежать від рівня кваліфікації кадрів, які володіють необхідними знаннями та компетенцією для вирішення актуальних завдань в сучасних політичних та соціально-економічних умовах сьогодення. У зв'язку з цим у процес підготовки бакалаврів та магістрів має сенс включити навчальні дисципліни, що розкривають сутність неолімпійського спорту, його історичні, організаційні, правові засади розвитку на міжнародному та національному рівнях.

Список використаних літературних джерел

1. Актуальные проблемы развития неолимпийского спорта / С. Ф. Матвеев, О. В. Борисова, В. Л. Маринич [и др.] // Актуальные проблемы совершенствования системы образования в области физической культуры : сб. материалов междунар. науч. конф. Кишинев, 8–9 нояб. 2013. – Кишинев, 2013. – С. 333–336.
2. Борисова О. В. Організаційно-правові основи неолімпійського спорту / О. В. Борисова // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2015. – № 2. – С. 4–8
3. Долбишева Н. Г. Історичні аспекти та хронологія Всесвітніх ігор у Міжнародному спортивному русі : монографія / Н. Г. Долбишева. – Д. : Вид-во Маковецький, 2012. – 258 с.
4. Кыласов А. В. Этнокультурное многообразие – новая парадигма в развитии спорта // А. В. Кыласов, С. Н. Гавров // Человек, спорт, здоровье : материалы V Междунар. конгр. – СПб. : ОлимпСПб., 2011. – С. 161–163.
5. Навчальний посібник «Неолімпійський спорт» / Є. В. Імас, С. Ф. Матвеев, О. В. Борисова [и др.]. – К. : ТОВ «НВП «Олимпийская литература», 2015. – 184 с.
6. Навчальна програма «Неолімпійський спорт» для студентів за напрямами підготовки 6.010201 «Фізичне виховання», 6.010202 «Спорт», 6.010203 «Здоров'я людини» / С. Ф. Матвеев, О. В. Борисова, В. Л. Маринич [та ін.]. – К. : СПД Андрієвська Л. В., 2013. – 10 с.

II. Науковий напрям

7. Олимпийский спорт : в 2 т. / В. Н. Платонов, М. М. Булатова, С. Н. Бубка [и др.] ; под. общ. ред. В. Н. Платонова. – К. : Олимп. лит., 2009. – Т. 1. – 752 с.
8. Олимпийский спорт : в 2 т. / В. Н. Платонов, М. М. Булатова, С. Н. Бубка [и др.] ; под. общ. ред. В. Н. Платонова. – К. : Олимп. лит., 2009. – Т. 2. – 696 с.
9. Особливості виникнення нових форм рухової активності / С. Ф. Матвєєв, О. В. Борисова, В. Л. Маринич [та ін.] // Фіз. активність, здоров'я і спорт. – 2013. – № 2 (12). – С. 3–10.
10. Офіційний сайт Всесвітніх інтелектуальних ігор SportAccord [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.worldmindgames.net>.
11. Офіційний сайт SportAccord [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.sportaccord.com>.
12. Офіційний сайт Спортивного комітету України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://scu.org.ua>.